

De Aosta-vallei : een paradijs voor lepidopterologen, addendum 3 (Lepidoptera) *

Marcel FAQUAET

In 1988 bezocht ik de Aosta-vallei van 26 augustus tot 12 september. De weersomstandigheden waren er, ondanks de late periode, zeer goed zodat ik vele nachtvangsten kon doen.

Dagvlinders

Het seizoen voor de dagvlinders loopt rond deze tijd van het jaar ten einde in de Aosta-vallei. Ik bezocht twee biotopen op relatief grote hoogte : op 27 augustus de omgeving van Vens (ca. 2100 m) en op 30 augustus de omgeving van de Col de Joux (ca. 2200 m). Op beide plaatsen vlogen geen dagvlinders meer. Ik kan dus gerust stellen dat vanaf begin september het dagvlinderleven op alpiene hoogten een einde neemt in dit gebied.

Op lager gelegen biotopen deed ik toch nog enkele interessante waarnemingen, zoals te Pondel op 2 september : enkele zeer afgevlogen wijfjes van *Agrodiaetus humedasmae* TOSO & BALLETO en heel wat verse en afgevlogen wijfjes van *Hipparchia statilinus onosandrus* FRUHSTORFER. Ik observeerde deze soort voor het eerst en talrijk te Avise op 28 augustus, bijna uitsluitend mannetjes. Verder vlogen te Pondel nog zeer veel gave eksemplaren van *Lysandra bellargus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, zowel mannetjes als wijfjes. Dit waren zeker vlinders van een tweede generatie. Te Vens, op 27 augustus, op een hoogte tussen 1900 en 2000 m vlogen de volgende soorten, sommige reeds afgevlogen : *Erebia montana* DE PRUNNER, *Plebejus argus* LINNAEUS, *Aricia artaxerxes allous* GEYER. Op de Col de Joux, 30 augustus, eveneens ca. 2000 m hoogte vlogen : *Erebia montana* DE PRUNNER, *Lycaeides idas* LINNAEUS, *Aricia artaxerxes allous* GEYER en nog één gaaf mannetje van *Polyommatus eros* HÜBNER, dit is een erg late waarneming. Te Avise, 28 augustus, ving ik één vers exemplaar van *Pyrgus malvoides* ELWES & EDWARDS. Verder observeerde ik overal, tot op ca. 1500 m hoogte, de rouwmantel : *Nymphalis antiopa* LINNAEUS. Op 4 september zag ik te Clavel een foeragerende rouwmantel rond smeerplaatsen, die ik de avond voordien had aangebracht op ratelpopulier om nachtvinders te lokken.

Nachtvinders

Aangezien het dagvlinderseizoen ten einde liep, kon ik elke avond op nachtvlinderonderzoek gaan. Tijdens elke nachtvlindervangst combineerde ik twee methodes : licht (HPL-lamp 125 W) en een suikerig lokmiddel dat als stroop op bomen werd gesmeerd : te Cerellaz en Clavel op populieren en te Vens-laag, Vens-hoog en op de Col de Joux op sparren, dennen en lorken. De meeste nachtvindersoorten die naar het lokmiddel kwamen, kwamen ook naar licht. Een uitzondering is zeker *Polymixis polymita* LINNAEUS : ik ving 20 vlinders uitsluitend op stroop. Ook de *Catocala*-soorten kwamen, zoals

* zie *Phegea* 15 : 47-59, 91-107, 131-144, 195-208; 16 : 85-92; 17 : 27-30.

geweten, eerder naar smeer dan naar licht. Ik ving van de drie volgende soorten slechts één exemplaar uitsluitend op stroop : *Catocala elocata* ESPER, *Mormo maura* LINNAEUS en *Epizeuxis calvaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Ik deed nachtvangsten te Cerellaz (5 x), Clavel (6 x), Vens-laag 1700 m (2 x), Vens-hoog 1850 m (1 x) en op de Col de Joux (1 x).

Waargenomen soorten :

Lasiocampidae

Lasiocampa trifolii DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Te Cerellaz en Clavel gewoon, te Vens-laag minder.

Lymantriidae

Lymantria monacha LINNAEUS. Cerellaz, 26 augustus en 10 september; tientallen exemplaren, vooral wijfjes, op een witte muur onder de straat-verlichting.

Geometridae

Scopula ornata SCOPOLI. Cerellaz, 31 augustus, 2 exemplaren.

Scopula marginepunctata GOEZE. Cerellaz, 6 september, 1 vlinder.

Scopula imitaria HÜBNER. Cerellaz (1200 m), 26 augustus, 1 vlinder. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1981) zou de soort slechts tot een hoogte van ca. 900 m vliegen.

Idaea subsericeata HAWORTH. Cerellaz, 6 september, 1 exemplaar. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.) slechts tot 600 m.

Scotopteryx bipunctaria DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz, zeer gewoon, Clavel en Vens-laag zeldzaam. Te Cerellaz ook zeer donkere vlinders.

Epirrhoe galiata DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Clavel, 27 augustus, 1 vlinder. Dit zou volgens FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.) een vlinder kunnen zijn van een zeer partiële tweede generatie in de zuidelijke alpendalen, van begin juli tot einde augustus. Volgens HELLMANN (1987) vliegt *galiata* al naar gelang de plaats van gewoon tot zeer zeldzaam in de «Brenta-Gruppe» van juni tot augustus in één generatie.

Entephria cyanata HÜBNER. Cerellaz, 10 september, 1 vlinder.

Entephria caesiata DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz en Clavel, gewoon. Veel minder talrijk op de drie hoger gelegen plaatsen.

Eulithis populata LINNAEUS. Nogal gewoon op de twee lager gelegen plaatsen. Veel minder te Vens-laag en slechts één vlinder te Vens-hoog op 7 september. Geen waarnemingen op de Col de Joux. Ik ving lichte en donkere exemplaren.

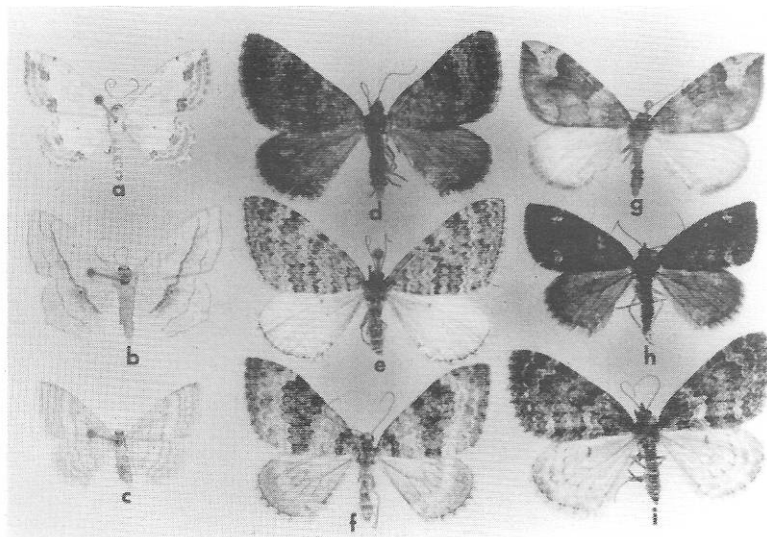
Chloroclysta siterata HUFNAGEL. Vens-hoog, 7 september, 1 vlinder. Begin van de vliegperiode.

Chloroclysta citrata LINNAEUS. Vens-hoog, 7 september, 1 vlinder. Ook hier het begin van de vliegtijd.

Thera firmata HÜBNER. Nogal gewoon op de vijf plaatsen.

Thera variata DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Minder gewoon dan vorige soort, maar toch waargenomen op de vijf plaatsen.

Colostygia olivata DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Clavel, 30 augustus en 9

Figuur 1 : a. *Scopula ornata* SCOPOLI, Cerellaz 31.VIII.1988; b. *Scopula imitaria* HÜBNER, Cerellaz 26.VIII.1988; c. *Idaea subsericeata* HAWORTH, Cerellaz 6.IX.1988; d. *Scotopteryx bipunctaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Cerellaz 10.IX.1988; e. *Entephria caesiata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Clavel 27.VIII.1988; f. *Entephria cyanata* HÜBNER, Cerellaz 10.IX.1988; g. *Eulithis populata* LINNAEUS, Vens 7.IX.1988; h. *Chloroclysta siterata* HUFNAGEL, Vens, 7.IX.1988; i. *Chloroclysta miata* LINNAEUS, Vens 7.IX.1988.

september, telkens 1 eksemplaar.

Pareulype berberata DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz, enkele dieren, Clavel, 27 augustus, 1 vlinder. Einde van de vliegtijd.

Triphosa dubitata LINNAEUS. Vens-hoog, 7 september, zeer algemeen. Op de Col de Joux, 5 september, iets minder.

Epirrita autumnata BORKHAUSEN. Talrijke donkere exemplaren op de Col de Joux, 5 september en te Vens-hoog, 7 september. Te Vens-laag zeldzaam. De donkere hooggebergtevorm is door HARTIG beschreven als f. *altivagata*.

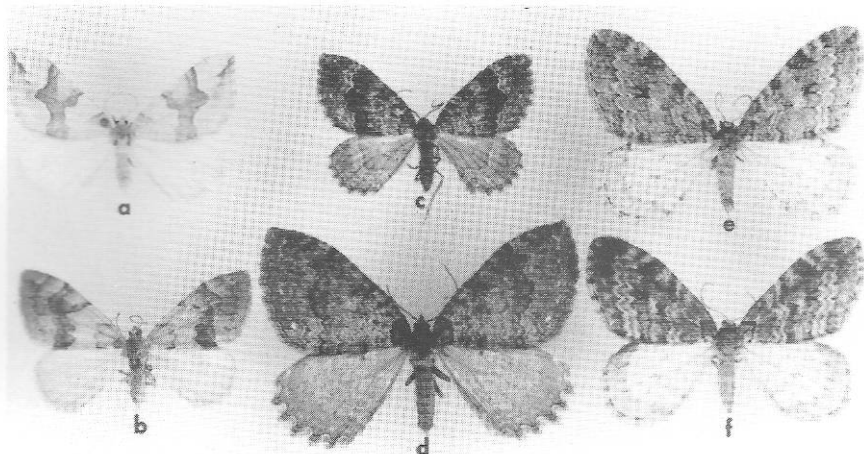
Cidaria fulvata FORSTER. Gewoon te Cerellaz en Clavel, zeldzaam te Vens-laag.

Perizoma bifaciata HAWORTH. Cerellaz, 26 augustus, 1 eksemplaar.

Perizoma parallelolineata RETZIUS. Clavel, 30 augustus, 1 eksemplaar. Het vlindertje kwam naar het licht maar bleef enkele meter van het laken op de grond zitten met opengespreide vleugels. De vlinders vliegen op niet te droge biotopen van einde juli tot midden oktober.

Eupithecia icterata DE VILLERS. Gewoon op de drie lager gelegen vindplaatsen. Veel minder op de twee hoger gelegen plaatsen.

Eupithecia pusillata DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Gewoon te Clavel en te Vens-laag. Zeldzaam te Cerellaz en zeer zeldzaam op de twee hoger gelegen plaatsen.

Figuur 2 : a. *Cidaria fulvata* FORSTER, Vens 3.IX.1988; b. *Thera firmata* HÜBNER, Clavel 27.VIII.1988; c. *Colostygia olivata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Clavel 30.VIII.1988; d. *Triphosa dubitata* LINNAEUS, Vens 7.IX.1988; e. *Epirrita autumnata* BORKHAUSEN, Col de Joux 5.IX.1988; f. idem, donkere vorm, Vens 7.IX.1988.

Aplocera praeformata HÜBNER. Vens-hoog, 7 september en Clavel, 4 september, telkens 1 exemplaar.

Nebula nebulata TREITSCHKE. Clavel, 9 september, 1 exemplaar.

Crocallis elingvaria LINNAEUS. Gewoon te Clavel, zeldzaam tot zeer zeldzaam op de vier andere plaatsen. Volgens HELLMANN (1987) is de laatste tijd slechts één vlinder gevangen in de «Brenta-Gruppe», einde juli.

Selidosema brunnearia DE VILLERS. Te Clavel en Vens-laag, nogal gewoon. Op de andere drie plaatsen zeldzaam tot zeer zeldzaam.

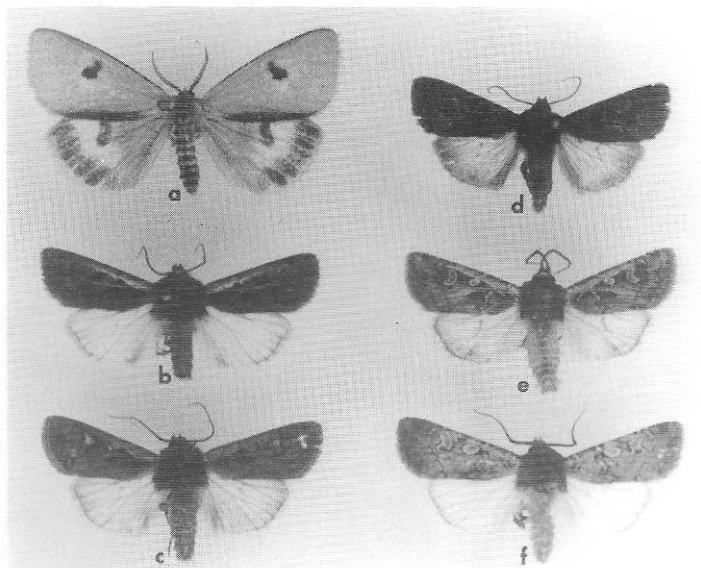
Gnophos onustarius HERRICH-SCHÄFFER. Col de Joux, 5 september en Vens-laag, 8 september, telkens 1 exemplaar. De soort wordt niet vermeld door FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.).

Arctiidae

Diacrisia sannio LINNAEUS. Clavel, 4 september, Col de Joux, 5 september en Vens-hoog, 7 september, telkens 1 gaaf exemplaar, dus van een tweede generatie. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1960) zou er in het gebergte tot 2400 m hoogte maar één generatie zijn : juli-augustus, terwijl de soort in Midden-Europa in twee generaties vliegt : einde april-begin juli en augustus-september. Volgens HELLMANN (1987) vliegt de soort in de «Brenta-Gruppe» tot ca. 2000 m hoogte van einde mei tot begin augustus, hoofdzakelijk op niet te droge weiden.

Noctuidae

Euxoa vitta ESPER. Zeldzaam. Clavel, 27 augustus, 1 exemplaar en 4 september 2 exemplaren. Vens-laag, 3 september, 2 vlinders, Vens-hoog, 7 september, enkele vlinders en Col de Joux, 5 september, 1 vlinder. In de

Figuur 3 : a. *Diacrisia sannio* LINNAEUS, Vens 7.IX.1988; b. *Euxoa vitta* ESPER, Vens 7.IX.1988; c. *Euxoa obelisca* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Cerellaz 31.VIII.1988; d. *Euxoa nigricans* LINNAEUS, Vens 3.IX.1988; e. *Euxoa distinguenda* LEDERER, Vens 3.IX.1988; f. *Euxoa temera* HÜBNER, Vens 3.IX.1988.

«Brenta-Gruppe» één vlinder meer dan vijftig jaar geleden (HELLMANN l.c.). FORSTER & WOHLFAHRT (1971) noemen de soort niet uit de zuidelijke alpendalen.

Euxoa nigricans LINNAEUS. Op de vijf plaatsen maar nergens meer dan 1 à 2 exemplaren per nacht. Te Cerellaz en Clavel kwamen ook vlinders op smeer. Einde van de vliegtijd.

Euxoa obelisca DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz, nogal gewoon, op de vier andere plaatsen zeldzaam.

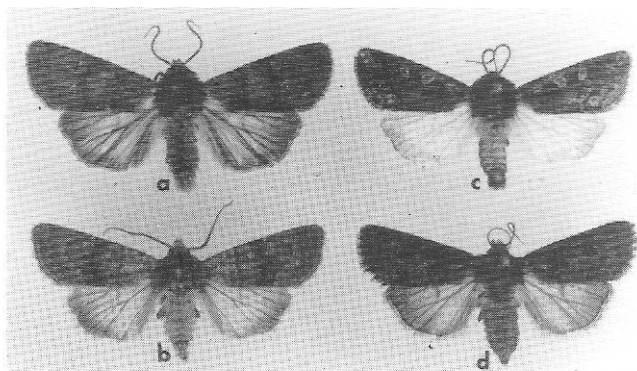
Euxoa temera HÜBNER. Zeer zeldzaam. Vens-laag, 3 september en Clavel, 9 september, telkens 1 exemplaar.

Euxoa distinguenda LEDERER. Vens-laag, 3 september, 1 vlinder. Niet in de «Brenta-Gruppe» (HELLMANN l.c.).

Euxoa cos HÜBNER. Zeldzaam. Cerellaz, 26 augustus, Vens-laag, 3 september, Vens-hoog, 7 september en Clavel, 9 september, telkens 1 exemplaar. Niet in de «Brenta-Gruppe» (HELLMANN l.c.).

Euxoa decora simulatrix HÜBNER. Op de vijf plaatsen. Te Clavel en Vens-laag enkele exemplaren, op de drie andere plaatsen zeldzaam. Te Vens-laag ook op smeer.

Euxoa recussa HÜBNER. Slechts enkele vlinders te Clavel en iets gewoner op de drie hoger gelegen plaatsen.

*Figuur 4 : a. *Euxoa cos* HÜBNER, Cerellaz 26.VIII.1988; b. *Euxoa decora simulatrix* HÜBNER, Vens 7.IX.1988; c. *Euxoa recussa* HÜBNER, Vens 3.IX.1988; d. *Euxoa clavis* HUFNAGEL, Clavel 4.IX.1988.

Agrotis clavis HUFNAGEL. Redelijk gewoon op de vijf plaatsen. Einde van de vliegtijd.

Agrotis trux HÜBNER. Op de vijf plaatsen zeer gewoon en erg variabel. Te Cerellaz, Clavel en Vens-hoog ook op smeer. HELLMANN (l.c.) ving slechts 1 vlinder in de «Brenta-Gruppe» half september.

Agrotis crassa HÜBNER. Zeldzaam. Clavel, 27 augustus, 1 vlinder.

Ochroleura vallesiaca BOISDUVAL. Zeer zeldzaam. Cerellaz, 28 augustus, 1 vlinder. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe». Bij FORSTER & WOHLFAHRT (1971) is *vallesiaca* niet opgegeven voor de zuidelijke alpendalen, maar wel voor Wallis. Daar vliegt de soort op warme, droge plaatsen, maar niet boven 1000 m hoogte, in juli en augustus.

Ochroleura musiva HÜBNER. Zowel te Cerellaz als te Clavel enkele vlinders. Op de drie hoger gelegen plaatsen is *musiva* zeer zeldzaam. Einde van de vliegtijd.

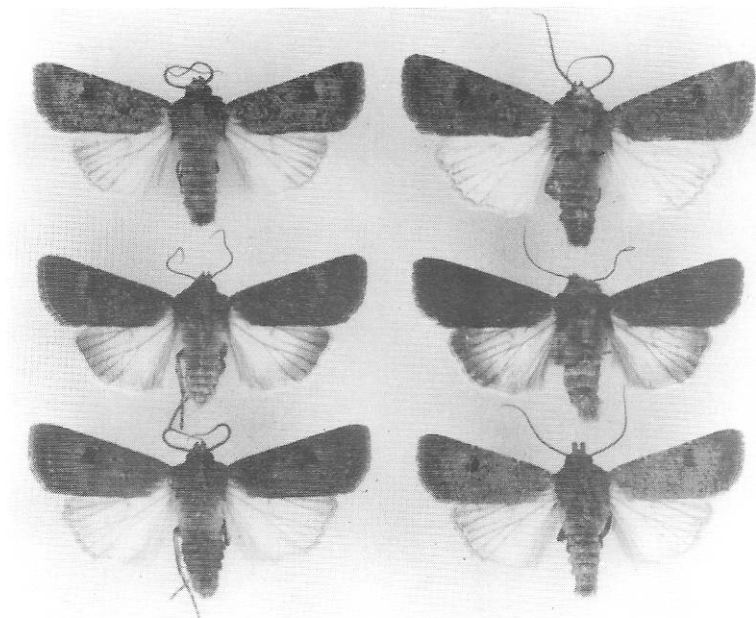
Standfussiana nictymera BOISDUVAL. Cerellaz, 6 september, 1 vlinder. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe». Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.) vliegt deze soort zeer lokaal en zeldzaam in het Rhonedal in Wallis, juli en augustus. De zuidelijke alpendalen zijn niet vermeld.

Rhyacia grisescens FABRICIUS. Nogal gewoon op de lagere drie plaatsen. Op de twee hogere plaatsen zeldzaam, zowel gave als afgevlogen dieren.

Chersotis rectangula DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Vens-hoog, 7 september, enkele exemplaren. Einde van de vliegtijd.

Chersotis ocellina DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Clavel, 4 september, een wijfje. Einde van de vliegtijd.

Chersotis alpestris BOISDUVAL. Vens-hoog, 7 september, 1 vlinder. Volgens HELLMANN (l.c.) is *alpestris* de laatste 50 jaar niet meer waargenomen in de «Brenta-Gruppe». Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.) vliegt de soort in de Alpen tot boven 2500 m hoogte in juli en augustus. De soort vliegt volgens

Figuur 5 : Variabiliteit van *Agrotis trux* HÜBNER, exemplaren gevangen te Cerellaz, Clavel, Vens en Col de Joux.

deze auteurs zowel overdag als 's nachts naar licht. Ik ving de soort op licht.

Chersotis multangula DE VILLERS. Cerellaz en Clavel, verse exemplaren. Op de drie hoger gelegen plaatsen zeer zeldzaam. Volgens HELLMANN (l.c.) zeer lokaal in de «Brenta-Gruppe», van juli tot augustus.

Chersotis margaritacea DE VILLERS. Cerellaz zeldzaam, op de vier hoger gelegen plaatsen nogal gewoon, gave dieren.

Chersotis elegans VON EVERSMAAN. Vens-hoog, 7 september, 1 vlinder. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe».

Chersotis cuprea DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Vens-laag, 3 september en Vens-hoog, 7 september, telkens 1 exemplaar, beide vers.

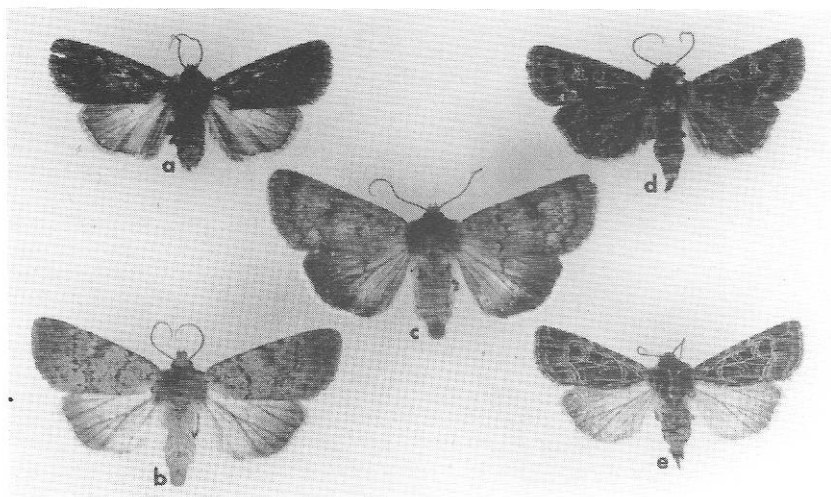
Noctua pronuba LINNAEUS. Gewoon te Cerellaz, minder te Clavel. Einde van de vliegtijd.

Noctua comes HÜBNER. Niet gewoon op de twee lager gelegen plaatsen. Te Clavel 1 vlinder op smear.

Noctua fimbriata SCHREBER. Cerellaz, 6 september, 1 vlinder en Clavel enkele exemplaren.

Noctua janthina DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz en Clavel enkele exemplaren.

Epilecta linogrisea DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Zeldzaam. Cerellaz, 10 september, 1 vlinder. Einde van de vliegtijd. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe».

Figuur 6 : a. *Ochroleura signifera* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Vens 3.IX.1988; b. *Rhyacia griseascens* FABRICIUS, Clavel 9.IX.1988; c. *Standfussiana nictymera* BOISDUVAL, Cerellaz 6.IX.1988; d. *Chersotis alpestris* BOISDUVAL, Vens 7.IX.1988; e. *Chersotis elegans* VON EVERSMAAN, Vens 7.IX.1988.

Spaelotis senna FREYER. Clavel, 4 september en Col de Joux, 5 september, telkens 1 wijfje. Einde van de vliegtijd.

Paradiarsia sobrina DUPONCHEL. Zeldzaam. Clavel, 27 augustus, 2 exemplaren. Volgens HELLMANN (l.c.) zijn er lang geleden enkele vlinders gevangen in de «Brenta-Gruppe».

Peridroma saucia HÜBNER. Vens-laag, 3 september, 1 donker exemplaar. In de «Brenta-Gruppe» is volgens HELLMANN (l.c.) slechts één exemplaar gevangen.

Xesta c-nigrum LINNAEUS. Gewoon te Cerellaz en Clavel. Te Vens-laag zeer zeldzaam.

Xestia baja DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Clavel, 4 september, 1 afgevlogen wijfje. Einde van de vliegtijd.

Xestia xanthographa DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz en Clavel, gewoon, ook op smeer. Begin van de vliegtijd. Volgens HELLMANN (l.c.) zeldzaam in de «Brenta-Gruppe», september.

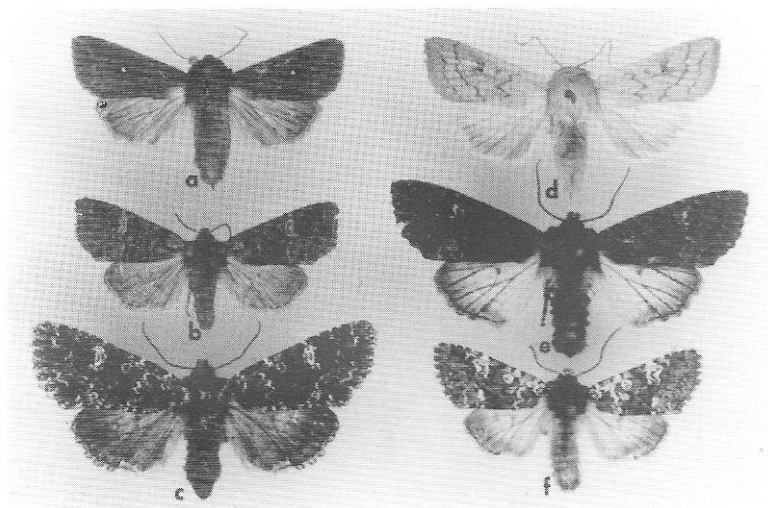
Mesogona acetosellae DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz, nogal gewoon, veel minder te Clavel. Begin van de vliegtijd. HELLMANN (l.c.) ving *acetosellae* niet in de «Brenta-Gruppe», maar wel *Mesogona oxalina* HUBNER.

Hada proxima HÜBNER. Vens-laag, 3 september, 2 exemplaren en Vens-hoog, 7 september, één.

Mamestra brassicae LINNAEUS. Clavel, 31 augustus, 1 donker exemplaar.

Mamestra oleracea LINNAEUS. Cerellaz en Clavel, nogal gewoon.

Tholera cespitis DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz, zeldzaam en Clavel

Figuur 7 : a. *Mythimna albipuncta* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Vens 7.IX.1988; b. *Brachylomia viminalis* FABRICIUS, Vens 7.IX.1988; c. *Polymixis polymita* LINNAEUS, Clavel 3.IX.1988; d. *Mythimna vitellina* HÜBNER, Cerellaz 31.VIII.1988; e. *Blepharita adusta* ESPER, Clavel 9.IX.1988; f. *Polymixis gemmea* TREITSCHKE, Col de Joux 5.IX.1988.

zeer zeldzaam.

Tholera decimalis PODA. Cerellaz, zeer gewoon, veel minder te Clavel. Begin van de vliegtijd.

Mythimna albipuncta DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Cerellaz, 31 augustus, Vens-laag, 3 september, Vens-hoog, 7 september en Clavel, 4 september, telkens 1 exemplaar. Te Cerellaz op smeer.

Mythimna vitellina HÜBNER. Zeldzaam. Cerellaz, 31 augustus, 1 exemplaar en Vens-hoog, 7 september, 2 exemplaren. Volgens HELLMANN (l.c.) tot ongeveer 1600 m niet zeldzaam in de «Brenta-Gruppe».

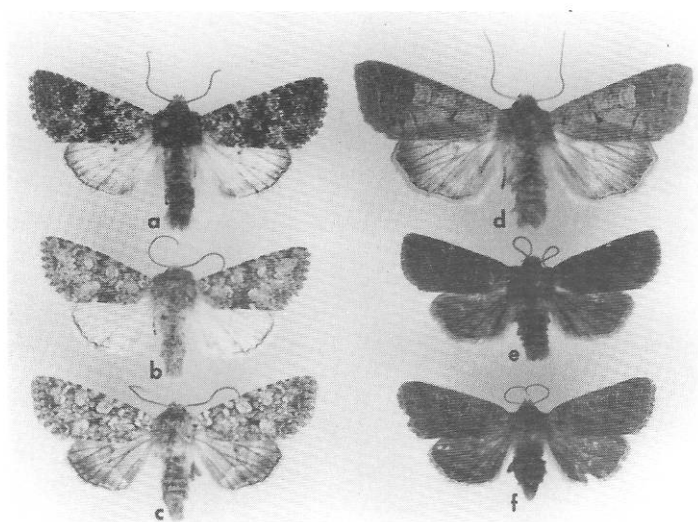
Mythimna l-album LINNAEUS. Zeldzaam. Clavel, 30 augustus, Vens-laag, 3 september, Clavel, 4 september en Cerellaz, 6 september, telkens 1 exemplaar.

Brachylomia viminalis FABRICIUS. Clavel, 30 augustus en 4 september en Vens-laag, 3 september, telkens 1 exemplaar. Vens-hoog, 7 september, 2 exemplaren. Volgens HELLMANN (l.c.) zeer zeldzaam in de «Brenta-Gruppe». Volgens BERIO (1985) gewoon in Italië en de Aosta-vallei.

Blepharita adusta ESPER. Clavel, 4 en 9 september en Cerellaz, 10 september, telkens 1 exemplaar. Einde van de vliegtijd.

Polymixis polymita LINNAEUS. Clavel, 20 vlinders op smeer. De eerste vlinders kwamen naar het lokmiddel als het amper donker was en de laatste omstreeks middernacht. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe».

Polymixis gemmea TREITSCHKE. Col de Joux, 5 september, 1 exemplaar

Figuur 8 : a. *Polymixis xanthomista* HÜBNER, Vens 7.IX.1988; b. *Antitype suda* GEYER, Vens 3.IX.1988; c. *Antitype chi* LINNAEUS, Clavel 4.IX.1988; d. *Ammoconia caecimacula* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Cerellaz 10.IX.1988; e. *Conistra rubiginea* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Cerellaz 10.IX.1988; f. *Agrochola nitida* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Cerellaz 10.IX.1988.

en Vens-hoog, 7 september, 2 exemplaren.

***Polymixis xanthomista* HÜBNER.** Zeldzaam op de laagste vier plaatsen. Te Clavel en Vens-laag telkens 1 vlinder op smeer.

***Antitype suda* GEYER.** Zeer zeldzaam. Vens-laag, 3 september en Clavel, 4 september, telkens 1 exemplaar en 3 exemplaren te Cerellaz, 10 september. Begin van de vliegtijd. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe». BERIO (l.c.) vermeldt *suda* niet uit de Aosta-vallei.

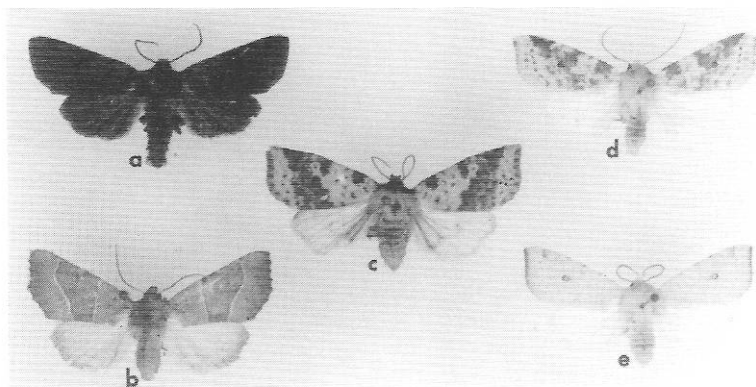
***Antitype chi* LINNAEUS.** Iets minder zeldzaam dan vorige soort, op de vier lager gelegen plaatsen.

***Ammoconia caecimacula* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Cerellaz, 10 september, 2 verse exemplaren. Begin van de vliegtijd.

***Conistra rubiginea* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Cerellaz, 10 september, 1 exemplaar. Begin van de vliegtijd. HELLMANN (l.c.) zag *rubiginea* uitsluitend na de winter. Volgens BERIO (l.c.) is *rubiginea* niet gekend in de Aosta-vallei.

***Agrochola nitida* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Cerellaz, 10 september, 1 vlinder. Begin van de vliegtijd. Volgens BERIO (l.c.) is *nitida* niet gekend in Italië. De soort zou volgens deze auteur kunnen verwisseld worden met *Agrochola pistacinoides* D'AUBUISSON (= *Agrochola lychnidis* DENIS & SCHIFFERMÜLLER).

***Agrochola litura* LINNAEUS.** Vens-hoog, 7 september, 4 vlinders, Vens-laag, 3 september, Clavel, 9 september en Cerellaz, 10 september, telkens 1 vlinder.

Figuur 9 : a. *Aggrochola litura* LINNAEUS, Vens 7.IX.1988; b. *Atethmia centrago* HAWORTH, Cerellaz 31.VIII.1988; c. *Xanthia togata* CLERCK, Clavel 9.IX.1988; d. *Xanthia icteritia* HUFNAGEL, Clavel 4.IX.1988; e. idem, f. *flavescens* ESPER, Cerellaz 31.VIII.1988.

***Atethmia centrago* HAWORTH.** Nogal gewoon te Cerellaz : 4 eksemplaren op 31 augustus en 3 op 10 september. Op de vier hoger gelegen plaatsen geen waarnemingen. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe». Volgens BERIO (l.c.) is *centrargo* een zeer lokale en zeldzame soort in Italië. Er zijn slechts een achttal vindplaatsen bekend, waarvan geen in de Aosta-vallei.

***Xanthia togata* ESPER.** Clavel, 4 en 9 september, telkens 1 eksemplaar. Begin van de vliegtijd. HELLMANN (l.c.) heeft geen waarnemingen van *togata* de laatste 50 jaar in de «Brenta-Gruppe».

***Xanthia icteritia* HUFNAGEL.** Zeer gewoon te Cerellaz en Clavel. Vens-laag, 3 september, 1 vlinder. Geen waarnemingen op de twee hoogste plaatsen. Te Cerellaz en Clavel ook op smeer. De vorm *icteritia* HUFNAGEL komt veel minder voor dan de ongetekende vorm *flavescens* ESPER.

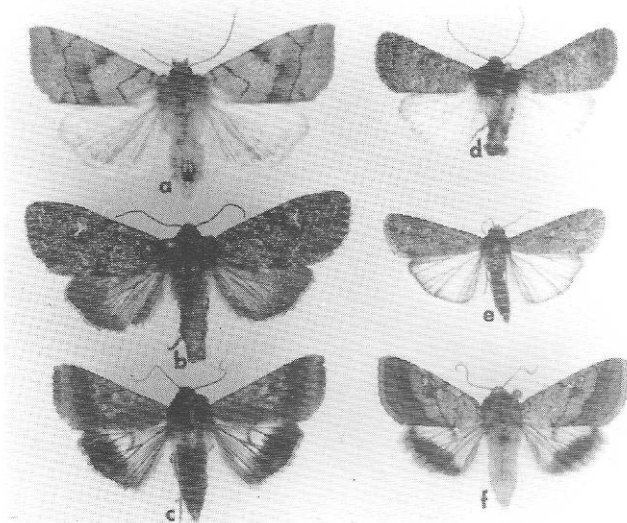
***Cryphia domestica* HUFNAGEL.** Vens-laag, 3 september, 2 eksemplaren. Einde van de vliegtijd.

***Cryphia muralis* FORSTER.** Cerellaz, 28 augustus, 1 vlinder. Ook hier het einde van de vliegtijd. HELLMANN (l.c.) zag de soort niet in de «Brenta-Gruppe».

***Amphipyra pyramidea* LINNAEUS.** Zeer gewoon te Cerellaz en Clavel. Vens-laag zeer zeldzaam en hoger geen waarnemingen. De vlinders kwamen zowel naar licht als smeer.

***Amphipyra tetra* FABRICIUS.** Zeldzaam. Cerellaz, 31 augustus en Vens-hoog, 7 september, telkens 1 vlinder. HELLMANN (l.c.) zag *tetra* niet in de «Brenta-Gruppe». Ook FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.) zeggen niets over deze soort in de zuidelijke apendalen.

***Amphipyra tragopoginis* CLERCK.** Zeer gewoon te Cerellaz en Clavel. Geen waarnemingen op de hoger gelegen plaatsen. De vlinders kwamen zowel naar licht als op smeer.

Figuur 10 : a. *Enargia paleacea* ESPER, Vens 7.IX.1988; b. *Apamea zeta* TREITSCHKE, Clavel 30.VIII.1988; c. *Heliothis armigera* HÜBNER, Cerellaz 31.VIII.1988; d. *Hoplodrina ambigua* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, Vens 3.IX.1988; e. *Spodoptera exigua* HÜBNER, Vens 3.IX.1988; f. *Pyrrhia umbra* HUFNAGEL, Cerellaz 31.VIII.1988.

***Mormo maura* LINNAEUS.** Cerellaz, 28 augustus, 1 vlinder op smeer. HELLMANN (l.c.) : 1 vlinder, zeker 50 jaar geleden.

***Dypterygia scabriuscula* LINNAEUS.** Zeldzaam. Cerellaz, 28 augustus, 1 eksemplaar.

***Phlogophora meticulosa* LINNAEUS.** Nogal gewoon op de vijf plaatsen. De vlinders kwamen gretig op smeer, vooral te Cerellaz en Clavel.

***Enargia paleacea* ESPER.** Massaal te Cerellaz en Clavel. Talrijk op smeer.

***Auchmis detersa* ESPER.** Zeer gewoon op de vijf plaatsen. Sporadisch op smeer. Einde van de vliegtijd.

***Apamea lateritia* HUFNAGEL.** Gewoon te Cerellaz en Clavel. Veel minder op de drie hoger gelegen plaatsen. Einde van de vliegtijd.

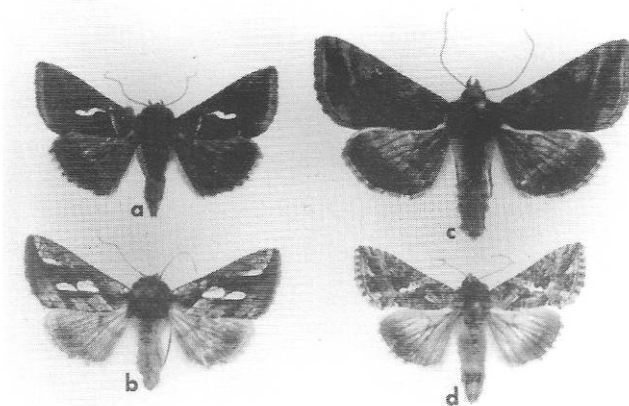
***Apamea furva* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Gewoon op de vijf plaatsen. Te Cerellaz en Clavel op smeer. Einde van de vliegtijd.

***Apamea zeta* TREITSCHKE.** Zeer zeldzaam. Clavel, 30 augustus en Vens-laag, 3 september, telkens 1 eksemplaar. Volgens HELLMANN (l.c.) is *zeta* ook in de «Brenta-Gruppe» een zeer zeldzame soort.

***Mesapamea secalis* LINNAEUS.** Cerellaz, 31 augustus, 1 vlinder. Einde van de vliegtijd.

***Calamia tridens* HUFNAGEL.** Gewoon op de vijf plaatsen. HELLMANN (l.c.) zag *tridens* niet in de «Brenta-Gruppe».

***Hoplodrina ambigua* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Zeer gewoon op de drie lager gelegen plaatsen. Zeldzaam te Vens-hoog en niet op de Col de Joux.

Figuur 11 : a. *Macdunnoughia confusa* STEPHENS, Clavel 27.VIII.1988; b. *Plusia festucae* LINNAEUS, Vens 7.IX.1988; c. *Autographa jota* LINNAEUS, Cerellaz 10.IX.1988; d. *Trichoplusia ni* HÜBNER, Vens 7.IX.1988.

***Spodoptera exigua* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Van deze zeldzame trekvlinder ving ik 5 exemplaren: Vens-hoog, 7 september, 3 exemplaren, Vens-laag, 8 september en Clavel, 9 september, telkens 1 exemplaar. HELLMANN (l.c.) zag *exigua* niet in de «Brenta-Gruppe».

***Caradrina clavipalpis* SCOPOLI.** Nogal gewoon te Cerellaz, veel minder te Clavel en niet op de drie hogere plaatsen.

***Heliothis peltigera* DENIS & SCHIFFERMÜLLER.** Zeldzame trekvlinder. Vens-hoog, 7 september, 1 exemplaar. Volgens HELLMANN (l.c.) slechts eenmaal gevangen in de «Brenta-Gruppe» in juli.

***Heliothis armigera* HÜBNER.** Zeldzame trekvlinder. Cerellaz, 31 augustus en Vens-hoog, 7 september, telkens 1 exemplaar.

***Pyrrhia umbra* HUFNAGEL.** Gewoon te Cerellaz en Clavel. Zeer zeldzaam te Vens-laag en niet op de twee hogere plaatsen.

***Macdunnoughia confusa* STEPHENS.** Zeer zeldzaam. Clavel, 27 augustus en Cerellaz, 31 augustus, telkens 1 vlinder. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (l.c.) een trekvlinder die in de zuidelijke alpendalen slechts tot een hoogte van 1200 m vliegt!

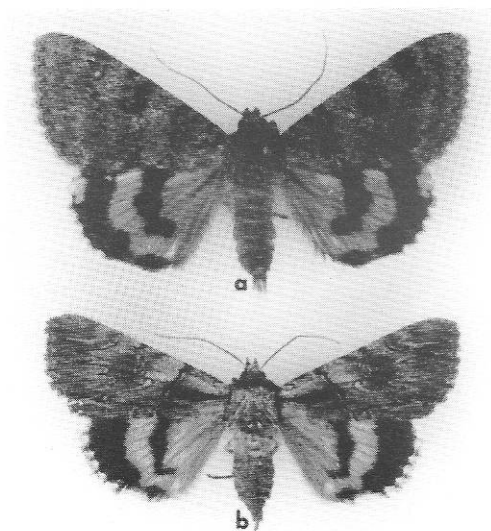
***Plusia festucae* LINNAEUS.** Zeer zeldzaam. Vens-hoog, 7 september, 1 dier.

***Autographa jota* LINNAEUS.** Zeldzaam. Cerellaz, 31 augustus en 10 september, telkens 1 vers exemplaar.

***Trichoplusia ni* HÜBNER.** Zeer zeldzaam. Vens-hoog, 7 september, 1 vlinder. HELLMANN (l.c.) zag *ni* niet in de «Brenta-Gruppe».

***Catocala fraxini* LINNAEUS.** Nogal gewoon te Cerellaz en Clavel. Niet op de drie hoger gelegen plaatsen.

***Catocala elocata* ESPER.** Zeer zeldzaam. Clavel, 4 september, 1 vlinder op smeer. Begin van de vliegtijd.

Figuur 12 : a. *Catocala puerpera* GIORNA, Vens 3.IX.1988; b. *Catocala lupina* HERRICH-SCHÄFFER, Cerellaz 31.VIII.1988.

Catocala puerpera GIORNA. Zowel te Cerellaz als te Clavel de gewoonste *Catocala*-soort. Enkele keren te Vens-laag en eenmaal te Vens-hoog. Niet op de Col de Joux. Te Cerellaz en Clavel kwamen de vlinders veel op smeer, minder naar licht. HELLMANN (l.c.) heeft geen recente waarnemingen van *puerpera* in de «Brenta-Gruppe».

Catocala lupina HERRICH-SCHÄFFER. Zeer gewoon, zowel te Cerellaz als te Clavel. Zeer zeldzaam te Vens-laag en niet op de twee hogere plaatsen. De vlinders kwamen liever op smeer dan naar licht. Volgens HELLMANN (l.c.) is de soort niet gekend in de «Brenta-Gruppe».

Lygephila craccae DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Nogal gewoon te Cerellaz en Clavel. Veel minder op de andere plaatsen.

Autophila dilucida HÜBNER. Cerellaz 31 augustus, 1 exemplaar (zie ook FAQUAET 1987).

Epizeuxis calvaria DENIS & SCHIFFERMÜLLER. Zeer zeldzaam. Cerellaz, 31 augustus, 1 vlinder op smeer. Vroeger ving ik twee *calvaria* te Avise op licht (zie FAQUAET 1987).

Hypena obesalis TREITSCHKE. Nogal gewoon te Cerellaz en Clavel. Vens-laag, 3 september, 1 exemplaar en hoger geen waarnemingen. Te Clavel ook op smeer.

Dankbetuiging

Aan Dr. A. LEGRAIN voor het determineren van de zeer moeilijke *Euxoa*-soorten, aan F. BOLLAND voor het determineren van heel wat andere

moeilijke soorten en aan W. DE PRINS voor het determineren van enkele soorten door genitaalonderzoek en voor het nemen van de foto's.

Literatuur

- Berio, E., 1985. Fauna d'Italia. Lepidoptera, Noctuidae 1. Edizione Calderini, Bologna, Italia.
- Faquaet, M., 1987. De Aosta-vallei : een paradijs voor lepidopterologen (Lepidoptera). - *Phegea* **15** : 47-59, 91-107, 131-144, 195-208.
- Faquaet, M., 1988. De Aosta-vallei : een paradijs voor lepidopterologen, addendum 1 (Lepidoptera). - *Phegea* **16** : 85-92.
- Faquaet, M., 1989. De Aosta-vallei : een paradijs voor lepidopterologen, addendum 2 (Lepidoptera). - *Phegea* **17** : 27-30.
- Forster, W. & Wohlfahrt, T.A., 1960. Die Schmetterlinge Mitteleuropas. III. Spinner und Schwärmer. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- Forster, W. & Wohlfahrt, T.A., 1971. Die Schmetterlinge Mitteleuropas. IV. Eulen. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- Forster, W. & Wohlfahrt, T.A., 1981. Die Schmetterlinge Mitteleuropas. V. Spinner. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- Hellmann, F., 1987. Die Macrolepidopteren der Brenta-Gruppe. (Trentino-Oberitalien) (Lepidoptera). - *Studi Trentini di Scienze naturali* **63** : 3-166.

Corrigendum - Addendum

In de legende bij fig. 37 (*Phegea* **15** : 206) dient *Caloplusia hochenwarthi* HOCHENWARTH vervangen te worden door *Syngrapha devergens* HÜBNER (teste M. CHOUL, waarvoor mijn dank). De tekst betreffende *C. hochenwarthi* (p. 205) dient als volgt aangepast :

Caloplusia hochenwarthi HOCHENWARTH. Iets hoger dan Col de Joux, ca. 2150 m, 8.VII.1982, 1 exemplaar overdag.

Syngrapha devergens HÜBNER. Vetan, 2400 m, 8.VIII.1985, 3 exemplaren overdag.

Boekbesprekingen

Revier, J.M. & Goot, V.S. van der : *Slakkendodende vliegen (Sciomyzidae) van Noordwest-Europa*. 16 x 21 cm, 64 p., 51 tekstfiguren, Wetenschappelijke Mededeling van de K.N.N.V. nr. 191, paperback, 1989, te bestellen door gireren van f 22,50 (leden K.N.N.V. f 15,-) op rekening 13028, t.n.v. Stichting Uitgeverij K.N.N.V., Burgemeester Hoogenboomlaan 24, NL-1718 BJ Hoogwoud.

Meestal vindt men in deze reeks determineertabellen zonder dat er wordt ingegaan op de ontwikkeling van de behandelde diengroep. Dat is in deze WM anders omdat men heel wat onderzoek heeft verricht naar de levenswijze van de slakkendodende vliegen, teneinde er eventueel slakkenbestrijdingsprogramma's mee op te stellen.

Het boekje begint met enkele algemeneheden over Sciomyzidae en dan volgen de gebruikelijke determineertabellen. Erg interessant hierbij zijn twee tekeningen die de verschillende determinatiekenmerken visueel voorstellen. Bij de tabellen tot op de soort wordt bij heel wat soorten de biologie beschreven. De tabellen zijn geïllustreerd met tekeningen van morfologische details (vleugeladering, genitalia enz.).

Het werk is zoals gebruikelijk met zorg uitgegeven en zal zeker zijn dienst bewijzen aan al wie geïnteresseerd is in de Europese Diptera.

W.O. De Prins